

SAULO KEPSU
Veräjäkallionkatu 10
02650 Espoo

Lähteet

- ALANEN, TIMO (toim.) 2004: *Johan Habermanin maantarkastusluettelo Pien-Savosta 1620-luvulta*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 131. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- 2006: Johan Habermanin maantarkastusluettelon viljelysnimistön piirteitä. – *Faravid XXX* s. 33–50. Rovaniemi: Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys r. y.
- (toim.) 2009: *Pien-Savon pohjoisosan maantarkastusluettelo vuosilta 1562–1564*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 154. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- (toim.) 2012: *Savon maantarkastusluettelo vuosilta 1561–1564 I–II*. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus.
- KA = Kansallisarkisto. Helsinki.
Kansalaisen karttapaikka = <http://www.kansalaisen.karttapaikka.fi>.
- KIVINIEMI, EERO 1971: *Suomen partisiipinimistöä. Ensimmäisen partisiipin sisältävät henkilön- ja paikannimet*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran

Toimituksia 295. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- LEHTOSALO-HILANDER, PIRKKO-LIISA 1988: Esihistorian vuosituhatton Savon alueella. – *Savon historia I* s. 8–264. Kuopio: Kustannuskiila Oy.
- PIRINEN, KAUKO 1982: Rajamaakunta asutusliikkeen aikakautena 1534–1617. – *Savon historia II: 1*. Pieksämäki: Kustannuskiila Oy.
- 1983: Savon vanhin verollepanomaakirja. – *Arkisto*. Arkistoyhdistyksen julkaisuja 1. Helsinki: Arkistoyhdistys r.y.
- 1988: Savon keskiaika. – *Savon historia I*. Kuopio: Kustannuskiila Oy.
- RA = Riksarkivet. Stockholm.
- RISSANEN, SANTERI 1927: *Iisalmen entisen pitäjän historia*. Kuopio.
- SOININEN, ARVO M. 1961: *Pohjois-Savon asuttaminen keski- ja uudenajan vaihteissa*. Helsinki.
- SPNK = Suomalainen paikannimikirja. Päätoim. Sirkka Paikkala. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 146. Helsinki: Karttakeskus & Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2007.
- Suomenmaa. Maantieteellis-taloudellinen ja historiallinen tietokirja. VIII*. Porvoo: WSOY 1927.

Analogian käsitteestä konstruktikieliopissa

Muutama vuosi sitten Esa Itkonen (2011) tuli esittäneeksi kritiikkiä konstruktikielioppia kohtaan. Kritiikistä päällimmäiseksi jäi havainto, että *konstruktion* ja *analogian* käsitteiden sukulaisuus velvoittaisi konstruktikielioppia huomioimaan selvemmin analogian perinteen. Tilanne ei Itkonen (ma.) tutkimien lähteiden valossa näytä ihanteelliselta. Kritiikin perusta on nähdäkseni tältä osin paikkansa

pitävä, mutta on kuitenkin tarpeen esittää muutamia tarkennuksia ja lisähuomioita.¹

Konstruktikielioppi on alkujaan ponnistanut chomskylaisen teorian nimeä-

1. Kiitän Språkets funktion 12 -symposiumin (Åbo Akademi 2.–3.6.2014) yleisöä toimimisesta osin tämän kirjoituksen koetinkivenä. Kiitän myös Esa Itkosta, Anni Jääskeläistä sekä Antti Leinoa kutakin erikseen tämän kirjoituksen kommentoinista.

mästä kielen periferiasta (esim. Chomsky & Lasnik 1995: 19–20). Ensin suuntaus kehittyi erityisesti englannin idiomien ja idiomaattisuuden kuvaamisen varassa (esim. Fillmore 1985; Fillmore, Kay & O'Connor 1988). Sittenkin teoreettista perusajatusta on koeteltu kieleen kokonaisuudessaan häivyttämällä ero kielen keskeisilmiöiden ja periferian väliltä (Fillmore, Kay & O'Connor 1988: 534). Kieltä järjestelmänä sekä yksittäisiä kieliä alettiin tarkastella eri tavoin järjestyneinä konstruktiokokoelmina.

Suuntauksen perusajatuksen voi kiteyttää seuraavasti: 1) Kielenkuvauksen perusyksikkö on konstruktio, 2) konstruktiot ovat muodon ja merkityksen (tai rakenteen ja funktion) vakiintuneita yhteenliittymiä ja 3) nämä konventionaalistuneet yksiköt ovat abstrakteja. Kohta 1 täsmentyy niin, että sijoituessaan morfeemi–diskurssi-jatkumolle konstruktioita on erilaisia ja erikokoisia. Ne ovat usein osin spesifejä ja osin varioivia (esim. Kotilainen 2007: luku 2.2). Konstruktio korvaa kieliopillisen säännön käsitteen (vrt. Itkonen 2011: 602). Oletus on, että usein toistuvat rakenteet skematisoituvat valmiiksi symbolisaatioiksi kielenpuhujien mieleen eikä niitä tarvitsisi muodostaa sääntöproseduurilla (ks. Tomasello 2003: 98–100).

Kohta 2 selittää sen, miksi fonologia on paljolti jäänyt konstruktiokieliopissa syrjään (vrt. Itkonen 2011: 604). Croft ja Vihman (2007) ovat kuitenkin soveltaneet konstruktioajattelua myös fonologiaan esittämällä, että fonologisten ilmiöiden perusyksikköjä ovat sanat ja lapsen kehittyvässä kielessä skemaattisemmat CV-tyyppiset hahmot. Segmentaalifonologiset kategoriat ovat tällaisissa konteksteissa syntyviä ja siksi toissijaisia. Tällainen lähestymistapa tietysti ottaa fonologiasta toisenlaisen otteen kuin esimerkiksi valmista systeemiä kuvaava klassinen strukturalismi; korostetaan aineistolähtöisyyttä, käyttöpohjaisuutta

ja järjestelmän alituista emergoitumista (mas. 714–719). Myös kielen oppimisprosessi korostuu (ks. Vihman & Keren-Portnoy toim. 2013).

Kohta 3 johtaa analogiaan. Konstruktiot ovat siis eri tavoin skemaattisia malleja konkreettisten ja toistuvien ilmausten taustalla. Ne voidaan nähdä 1) kielenkäyttäjän ja -oppimisen näkökulmasta usein toistuvien tilanteiden pohjalta tehtyinä mentaalisisinä yleistyksinä (Tomasello 2003: 140, 144), 2) sosiaalisen tason ilmiöinä eli eriaisteisina konventionaalistumina (tai normeina) ja joustavina malleina, jotka säätelevät kielenkäyttöä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa (Fillmore & Kay 1995: luku 1.1) sekä 3) lopulta lingvistien teoreettisina luomuksina siitä tiedosta, jolla edellisiä kohtia uskotaan voitavan tarkoituksenmukaisesti kuvata (mp.). Nyt ongelmana voi nähdä sen, että konstruktioista puhuttaessa käytetään termejä *yleistys* ja *yleistäminen* (Itkonen 2011: 601–602), jotka vaikuttavat edustavan vain terminologista variaatiota perinteisen *analogian* rinnalla (analogiasta esim. Esper 1973: luvut 1–3). Tomasellolla (2003: 6, 97, 140) korostuu vähittäinen yleistäminen konkreettisten ilmausten pohjalta sitä mukaa, kuin lapsen kielenkäyttökokemukset karttuvat. Goldbergilla (1995: luku 3) yleistyksen liittyvät ennen kaikkea kielen konstruktiokokoelman sisäiseen jäsentymiseen. Myöhemmin hän on kiinnittänyt huomiota myös oppimisprosessiin (esim. Goldberg 2006: luvut 4–6).

Analogia tarkoittaa lyhyesti kahden tai useamman eri ilmiön tai järjestelmän osien suhteiden välistä rakenteellista samankaltaisuutta tai yhteneväisyyttä (esim. Gentner & Markman 1997; Holyoak, Gentner & Kokinov 2001; Itkonen 2005: luku 1). Analogialla ei pääsääntöisesti tarkoiteta olioiden samuutta tai materiaalista samankaltaisuutta, ja siten se on itsessään abstrakti ilmiö (ks. Anttila 1977: 16–18, 21). Tietoisena analo-

gisen kyvyn taustalla lienee hyvin yleisinhimillinen ja usein tiedostamatonkin taipumus kategorisoida (luokkia ja rakenteita) sekä imitoida (tekoja ja tapahtumia) vertaamalla havaintoja aikaisempiin kokemuksiin (esim. Lakoff 1987: xi–xvii, luku 1).

Sivustakin seuraten analogian relevanssi konstruktiokieliopissa vaikuttaa ilmeiseltä (mm. Everett 2012: 190), mutta suuntauksen sisällä se tuntuu kielitämättä jääneen joko hieman pimentoon tai muulla tavoin vaillinaisesti käsitellyksi. Analogia ei ole kunnolla tematisoitunut huolimatta sen kognitiivisesta keskeisyydestä. Ensimmäinen ja selvin, Itkosenkin (2011) kritisoima, huomio on, että koko termiä ei tulla välttämättä edes maininneeksi tai sitten sitä ei käytetä systemaattisesti. Esimerkiksi tuoreessa konstruktiokieliopin käsikirjassa analogia mainitaan vain muutaman kerran ja tällöinkin tietyssä rajatussa merkityksessä (Hoffmann & Trousdale toim. 2013: 579, s. v. *analogy, analogical*). Palaan tähän pian. Toinen, ymmärrettävämpi selitys analogian paitsioon voi johtua siitä, että perustaltaan samankaltaista ilmiötä kuvataan eri aikoina hiukan toisistaan poikkeavin painotuksin ja näin tullaan nimenneeksi ilmiö osin uudelleen. Tämä lienee tyypillistä. Kirjallisuudesta tapaa muun muassa seuraavia analogiaan liittyviä käsitteitä: *coining, blend, diagrammatization, family resemblance, generalization, habit, iconicity, (meta)construction, (analogical) levelling, schematization, paradigm, pattern(-finding), proportion(-chain), productivity* (ks. myös Jääskeläinen 2013: 46–47). Näiden kiinnittäminen traditioon (Anttila 1977: luku 2) sekä käsitteiden keskinäisten suhteiden selvittely auttaisivat kuitenkin hahmottamaan, mikä kulloinkin on uutta. Ennen kaikkea jäsenyksi paremmin se, miten monipuolisesti analogia ilmenee kielessä.

Kolmas, konstruktiokieliopille eduskatsottava seikka on, että analogia

kyllä mainitaan, vaikkakin tapauksittain jotenkin rajoittuneessa merkityksessä. Tähän vaikuttavat ainakin perinteinen käsitys analogiasta konkreettisiin mallitapauksiin kiinnittyvänä niin kutsuttuna verrantoanalogiana, joka on ollut vallitseva hahmotustapa myös kielentutkimuksessa, sekä tutkijakohtaiset määrittelyt (ks. esim. Lahiri 2000: 1–14). Esitän seuraavassa muutamia havaintoja analogian käytöstä konstruktiokielioppikirjallisuudessa. Esittely ei ole mitenkään tyhjentävä, mutta jo sen perusteella voi löytää syitä *analogia*-termin melko vähäiseen käyttöön suuntauksen piirissä. Tämän katsauksen jälkeen voi myös esittää ajatuksia, joita hyödyntämällä konstruktiokielioppi voisi ehkä täsmentää analogian käsitettä.

Tomasellolla (2003: 163–169) analogia korostuu lapsen kielenoppimisessa toimintana, kykynä ja taipumuksena havaita samankaltaisuutta. Tällaisena prosessimaisena toimintana analogia hahmottuu myös Goldbergilla (2006: 201). Kuitenkin Tomasello (mts. 161–162) tekee erään huomionarvoisen erottelun näkemyksessään lapsen kielellisen hahmottamisen abstraktistumisesta tapauskohtaisten rakenteiden pohjalta:

The two pattern-finding skills I will focus on are: 1) **analogy**, including the creation of the most abstract syntactic roles such as subject and object; and 2) **distributional analysis**, including the creation of the most abstract paradigmatic categories such as noun and verb. (Mts. 162, lihavointi MH.)

Analogia edustaa siis Tomasellon mukaan syntaktisten rakenteiden osien *syntagmaattisten* suhteiden (eli roolien) abstraktia jäsentämistä. Distribuutioanalyysi taas on *paradigmaattisten* luokkien jäsentämistä (mts. 169–173, 301–303). Kuitenkin toisaalla Tomasello rinnastaa syntaktisten rakenteiden skematisoitumisen

(*schematization*) eli konstruktioiden abstrahoitumisen konkreettisten rakenteiden pohjalta ja analogian, mikä on hivenen ristiriitaista sikäli, että tähän voi käsittää kuuluvaksi sekä Tomasellon edellä kuvaa-man analogian että distribuutioanalyysin (ks. mts. 297–300).

Jos Tomasellon (2003) analogiakäsitys onkin hiukan summittainen, niin tilan- netta hämmentää lisää vertaaminen esi- merkiksi Booijin (2010) esitykseen. Booij tekee selvän käsitteellisen eron analogian ja skeeman välille: edellinen kuvaa perin- teiseen tapaan uusien sanojen muodos- tamista olemassa olevien konkreettisten sanojen mallin pohjalta ja jälkimmäinen vastaavasti toimii abstraktina muottina (*abstract pattern*) uusien sanamuodos- teiden taustalla. Hän kuitenkin korostaa, että sekä uudismuodosteiden synnyssä että leksikon rakentumisessa näillä meka- nismeilla ei ole mitään selväpiirteistä tai toisensa poissulkevaa työnjakoa, vaan ne vaikuttavat usein yhtä aikaa. (Mts. 88–93.)

Booijin (2010) analogia tarkoittaa kar- keasti Fillmoren (1997) alun perin käyttä- mää termiä *coining*:

We can distinguish two kinds of “creativity” in language. In one case there is the ability of speakers, using existing resources in the language [= konstruktiot, MH], to produce and understand novel expressions. In the other case, the one for which we use the term *coining*, a speaker uses exist- ing patterns in the language for creat- ing new resources [= analogia, MH].

Myös Kay (2013) käyttää samaa ter- miä pohtiessaan eroa vakiintuneiden konstruktioiden ja *coining*-ilmiön välillä. Keskiöön nousee produktiivisuus. Konst- ruktiot edustavat synkronisesti produk- tiivisuutta kieliopissa, kun taas *coining* on epäproduktiivinen (vaikkakin ehkä diakronisesti tunnistettava) tapa tuottaa kertaluonteisia ilmauksia olemassa ole-

vien rakenteiden mallin mukaan. Kay (mas. 33) tarjoaa esimerkkinä uudisverbin *underwhelm*, jonka synnyn taustalla on klassinen proportioanalogia: *over* : *overw- helm* :: *under* : *underwhelm*. Hän havain- nollistaa ilmiötä myös syntaktisin esimer- kein (mas. 35–42).

Vaikka edellä on sivuttu vain muu- tamien konstruktioikielioppia sovelta- vien tutkijoiden ajatuksia, voidaan tie- tystä epäytensäydestä huolimatta ha- vaita jo tendenssi hahmottaa analogia tie- tyllä tapaa konstruktiohenkisessä kielen- kuvauksessa. Ensiksi analogia nähdään ennen kaikkea toimintana. Se on raken- teiden keskinäistä vertaamista ja kykyä hahmottaa eriasteista samankaltaisuutta ilmausten välillä, minkä perusteella sekä tulkitaan ja tuotetaan luovasti uusia ilmauksia että toisaalta jäsennetään kieltä järjestelmänä. Toiseksi analogisen hah- mottamisen ja luovuuden esitetään perus- tuvan olemassa olevien konkreettisten il- mausten varaan, usein vieläpä binaarisena suhteena edellä esitellyn Kayn (2013) esi- merkin mukaisesti (ks. Barðdal 2008: 91). Asteittaisuus ulottuu myös itse konstruk- tioiden vakiintuneisuuteen.

Kuviossa 1 (ks. seur. sivu) tiivistyy ana- logian hahmottaminen edellä kuvatun lai- sena. Barðdal (2008) kuvaa produktiivi- suutta korkean tyyppifrekvenssin ja se- manttisen koherenssin funktiona. Erään- lainen produktiivisuusjatkumo rakentuu näiden kahden tekijän käänteiselle suh- teelle. Korkeassa tyyppifrekvenssissä syn- taktista rakennetta toteuttamaan sopii mahdollisimman moni erilainen verbi- tyyppi (mts. 27). Tällaiset rakenteet ovat täysin produktiivisia. Ne ovat myös mak- simaalisen skemaattisia (ks. mts. 38, kuvio 2.4) ja vastaavat Goldbergin (1995) kuvaa- mia argumenttirakennekonstruktioita. Jatkumon keskivaiheille sijoittuvat erias- teisesti produktiiviset rakenteet. Tällai- sia ovat muun muassa Barðdalin itsensä, Boasin (2003) sekä Iwatan (2008) kuvaa- mat erilaiset tapahtumatyyppi- ja verbi-

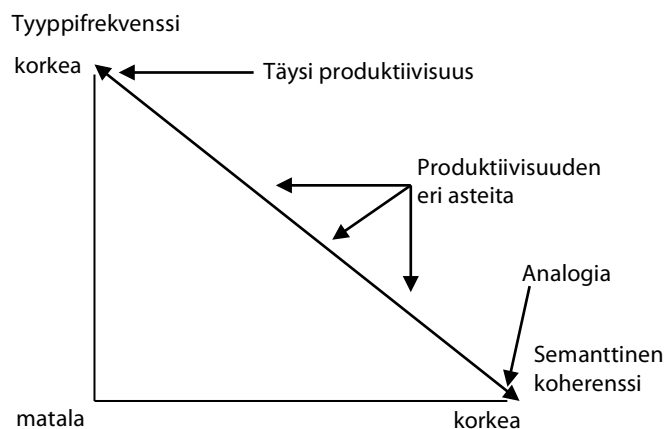
luokkakohtaiset (meso)konstruktiot, jotka ovat argumenttirakennekonstruktioita täsmällisemmin rajautuvia mutta kuitenkin vielä skemaattisia. Viimein jatkumon toiseen ääripäähän sijoittuvat Barðdalin kuviossa matalan tyyppifrekvenssin ja korkean semanttisen koherenssin rakenteet, esimerkiksi erilaiset (lause)idiomit. Semanttinen koherenssi tarkoittaa merkityksen spesifisyyttä eli verbi- ja ilmauskohtaisuutta (Barðdal 2008: 47).

Tässä huomionarvoista ja paljastavaa on, että kuvion 1 perusteella Barðdal (2008) nimeää produktiivisuusjatkumon toisen ääripään juuri analogiaksi eikä johdonmukaisuuden nimissä esimerkiksi matalaksi produktiivisuudeksi. Tässä tulee ajatelleeksi lingvistisen analogiakäsityksen perinteen vaikuttavan Barðdal luomaan kokonaiskuvaan, ja hän toteaa-kin produktiivisuudesta, että ”analogy is the other side of the productivity coin” (mts. 44) sekä ”[b]y the term analogy, I refer to analogical extensions, i.e. extensions of a grammatical pattern based on only one model item – –” (mts. 2–3). Kyse on kuitenkin produktiivisuuden kannalta aste-eroista, ei jatkumon ääripäät rakenta-

vien ilmiöiden perustavasta luonteen erilaisuudesta.

Nyt lingvistisen analogiakäsityksen hyväksi sekä analogian ja konstruktion käsitteiden keskinäisen suhteen hahmottamiseksi voisi kuvioista 1 esittää seuraavan uudelleentulkinnan: produktiivisuusjatkumo voidaan ajatella myös kauttaaltaan analogiajatkumoksi. Kielen omaksumisen kannalta binaarisista verranto-analugioista kielenoppija etenee pidempiin proporioketjuihin (esim. Householder 1971: 65–67, 75–80; Skousen 1989: 134–135) ja viimein *hahmottaa* edellisten pohjalta kokoavampia yleistyksiä, joita konstruktiot pyrkivät kuvaamaan. Tämä edustaisi kieltä koskevan meta-analogisen kyvyn kehittymistä, ja tällöin korostuu analogia toimintana.

Kieliopin synkronian kannalta taas konstruktiot *kuvaavat* analogiaa edellistä staattisemmin ikään kuin pysäytettyinä, olemassa olevina yleistyksinä (konventioina, normeina tms.) kielestä. Tällöin korostuu analogia rakenteena. Konstruktiokuvaus on teoreettisuuttaan-kin käytännöllisempi tapa kuvata produktiivista analogiaa kuin määrättömän

Kuvio 1.
Produktiivisuus vs. analogia: aste-ero (Barðal 2008: 90; suom. MH).

pitkät proportioketjut. Lisäksi sitä ei ole syytä pitää vain (perinteisen) analogian kuvausteknisenä varianttina vaan aitona kontribuutiona sille, miten skematisoituneen kielellisen tiedon voi olettaa edustuvan kielenpuhujan kognitiossa. Teoreettisen kuvauksen kannalta analogian dynaamisuus näkyisi eksplisiittisesti Barðdalin (2008) ja perinteen tarkoittamassa mielessä lähinnä proportioanalogiana ja ehkä implisiittisesti konkreettisissa kielenilmauksissa konstruktioiden toteutumina. Tämä jättää vielä avoimeksi analogian ja produktiivisuuden keskinäisen suhteen. (Ks. myös Itkonen 2005.)

Mikäli edellä sanottu käy päinsä, niin analogian ajatus on oikeastaan sisään leivottuna konstruktioikielioppiin kauttaaltaan. On jo nähty, että analogia ei ole täysin tuntematon käsite suuntauksen piirissä, mutta sille annetaan – ehkä perinteen vaikutuksesta – liian rajoittunut merkitys. Edellä luetellut yksittäiset perustelut *analogia*-termin vähyyteen, sen sivuuttaminen tai uudelleen nimeäminen (esim. *coining*) vaikuttavat johtuvan osin konstruktioikieliopin liian lähelle kohdistetusta historiankirjoituksesta. Harvoissa taustoitavissa kirjoituksissa lähtökohdaksi otetaan chomskylainen suuntaus 60- ja 70-luvuilla ja erinäiset irtiotot siitä (esim. Östman & Fried 2004, 2005: 2–6). Vertailukohtia ei tavata hakea kauempaa historiasta.

Kuitenkin konstruktioikielioppi on alun pitäen ollut niin ohjelmallisesti anti-chomskylainen suuntaus, että analogia olisi (ollut aikanaan) oiva käsitteellinen väline generativismia vastaan, koska transformationalistien piirissä analogia siirrettiin sivuun (Anttila 1977: luku 2; Itkonen 2005: 67–76). Tässä hengessä Hockettin (1970: 88–99) esittämät ajatukset analogiasta ovat konstruktioikieliopin näkökulmasta erittäin osuvia ja aikaansa edellä:

Even when we can be sure that a routine sentence we hear is in fact being

coined for the occasion, we cannot know exactly what stock of already-familiar forms are supplying the bases for the various analogies, in the head of the speaker; and, whatever they may be, the stock of already-familiar forms in our own heads, on the basis of which we understand the new utterance (if we do), need not be all the same. Is it possible that the brains of speakers and hearers coin and understand on the basis of ‘abstract patterns’ of some sort, extracted over the months and years of language-learning and language-use from actual utterances of similar shapes? I do not know how we could test this hypothesis at present, but it does not seem unreasonable. To entertain it is not to propose, I believe, an additional independent mechanism of the generation of speech, but only to suggest that analogy may work indirectly, via abstraction [= konstruktioit, MH], as well as directly with actual sets of stored whole utterances [= proportioanalogia, MH]; also, we should then have the possibility that the abstract patterns might themselves give rise, via analogy and blending, to new abstract patterns. (Mts. 95, lihavointi MH.)

Hockett tiivistää proportioanalogian perusongelman kognitiivisena selitysmallina ja esittää kysymyksen, johon konstruktioikielioppi on viimeistään Goldbergistä (1995) lähtien voimakkaammin kognitiivistuttuaan pyrkinyt vastaamaan. Arvelussa kielenoppimisen mekanismeista Hockett tulee hyvin lähelle Tomaselloa (2003), ja analogian abstraktin ja konkreettisen puolen erottelu on melkein pä yhtäläinen edellä esitellyn Booijin (2010) *skeeman* ja *analogian* kanssa.

Analogia-termin vähäkäyttöisyys ei invalidisoi konstruktioikielioppia, mutta sen käytön puolesta voisi kunnollisen tieteenhistoriallisen taustatyön lisäksi esit-

tää vielä kaksi muuta tärkeää perustelua: Ensinnä lingvistisen analogiaperinteen sisällä konstruktiokielioppi itse asiassa on erittäin varteenotettava lisä, sillä valtaosa analogian sovellusalueesta on perinteisesti koskenut fonologiaa, morfolgiaa ja sananmuodostusta (ks. Anttila & Brewer 1977; Hockett 1958: 428). Konstruktiokielioppi on pääasiassa keskittynyt syntaksiin. Itkonen (2005: 4) tulee vielä todenneeksi, että ”the mere existence of analogy does not dictate how the analogous entities should be described. It might be said that in this respect analogy is *theory-neutral*”. En näe siksi syytä, mikseivät syntaktisen analogian teoreettiseksi kuvaukseksi sopisi juuri esimerkiksi konstruktio. Tietääkseni kovin montaa analogian perusteellisesti tematisoinutta kuvausmallia ei syntaksin alalla ole, vaikka ilmiö onkin pitkään tunnistettu myös lauseiden tasolla (Zierner 1883; Wheeler 1887: 39; Middleton 1892). Toiseksi analogiaa on paljon muunkinlaista kuin kielellistä, joten sen on kaiketi oltava laaja-alainen kognitiivinen kyky (Hofstadter 2001). Analoginen hahmottaminen ja päättelemisen tarjoaisivat yhden kiinnityskohdan niin kutsutulle kognitiiviselle sitoumukselle, joka koskee kaikkea kognitiivisesti virittyntä kielentutkimusta (ks. myös Onikki-Rantajääskö 2001: 34–38; Winters 1988; Gentner, Bowdle, Wolff & Boronat 2001; Fauconnier 2001; Leino 2007: 30–34, 47–50).

Kielellisellä analogiallakin on eri tyyppiä ja abstraktiuden asteita, ja tätä voi yhdellä tapaa kuvata juuri jatkumona pro-
 portioanalogiasta skemaattisiin konstruktioihin (ks. kuvio 1 s. 282). Konstruktio edustavat analogiaa pysäytettyinä; ne ovat lingvistisiä *yleistyksiä* vähimmistä yhteisistä nimittäjistä pro-
 portioketjun jäsenten kesken. Analogian perinteen huomioiminen ei mitenkään edellytä, että konstruktioita tulisi alkaa nimittää jotenkin toisin (esim. *konventionaalistuneet kielelliset analogiat* tms.). Tärkeämpää on tunnistaa

vanhemman perinteen relevanssi ja sen toistaiseksi puutteellinen huomioiminen.

Voisi olla paikallaan säilyttää *analogia* yhtenä yleiskognitiivisena kykynä tai taipumuksena ja ennen kaikkea kielentutkimuksen kannalta selvittää sen erilaisia ilmentymiä ja suhdetta tähän kattokäsitteeseen. Näin (*meta*)*konstruktio*, *coining*, *blending*, *metafora* ynnä muut kuvaavat kielellisen analogian erilaisia tyyppiä, ja niiden keskinäisten suhteiden selvittäminen toisi ryhtiä analogian monimuotoisuuteen kielessä.

MARKUS HAMUNEN
 etunimi.sukunimi@uta.fi

Lähteet

- ANTTILA, RAIMO 1977: *Analogy*. Trends in Linguistics. State-of-the-Art Reports 10. The Hague: Mouton Publishers.
- ANTTILA, RAIMO – BREWER, WARREN A. 1977: *Analogy. A basic bibliography*. Amsterdam: John Benjamins B. V.
- BARÐDAL, JÓHANNA 2008: *Productivity. Evidence from case and argument structure in Icelandic*. Constructional Approaches to Language 8. Amsterdam: John Benjamins.
- BOAS, HANS C. 2003: *A constructional approach to resultatives*. Stanford: CSLI Publications.
- BOOIJ, GEERT 2010: *Construction morphology*. Oxford: Oxford University Press.
- CHOMSKY, NOAM – LASNIK, HOWARD 1995: The theory of principles and parameters. – Noam Chomsky (toim.), *The minimalist program* s. 13–127. Cambridge: The MIT Press.
- CROFT, WILLIAM – VIHMAN, MARILYN 2007: Phonological development. Toward a ”radical” templatic phonology. – *Linguistics* 45 s. 683–725.
- ESPER, ERWIN A. 1973: *Analogy and association in linguistics and psychology*. Athens: The University of Georgia Press.

- EVERETT, DANIEL L. 2012: *Language. The cultural tool*. New York: Pantheon Books.
- FAUCONNIER, GILLES 2001: Conceptual blending and analogy. – Dedre Gentner, Keith J. Holyoak & Boicho K. Kokinov (toim.), *The analogical mind. Perspectives from cognitive science* s. 254–285. Cambridge: MIT Press.
- FILLMORE, CHARLES J. 1985: Syntactic intrusions and the notion of grammatical construction. – *Proceedings from the 14th annual meeting of the Berkeley Linguistic Society* s. 73–86. Berkeley: Berkeley Linguistic Society.
- 1997: Idiomaticity [lecture outlines]. <http://www1.icsi.berkeley.edu/~kay/bcg/leco2.html> (23.7.2014).
- FILLMORE, CHARLES – KAY, PAUL 1995: *Construction grammar*. CSLI lecture notes. Stanford: Center for the Study of Language and Information.
- FILLMORE, CHARLES J. – KAY, PAUL – O’CONNOR, MARY CATHERINE 1988: Regularity and idiomaticity in grammatical constructions. The case of *let alone*. – *Language* 64 s. 501–538.
- GENTNER, DEDRE – MARKMAN, ARTHUR B. 1997: Structure mapping in analogy and similarity. – *American Psychologist* 52 s. 45–56.
- GENTNER, DEDRE – BOWDLE, BRIAN F. – WOLFF, PHILLIP – BORONAT, CONSUELA 2001: Metaphor is like analogy. – Dedre Gentner, Keith J. Holyoak & Boicho K. Kokinov (toim.), *The analogical mind. Perspectives from cognitive science* s. 196–253. Cambridge: The MIT Press.
- GOLDBERG, ADELE E. 1995: *Constructions. A construction grammar approach to argument structure*. Chicago: The University of Chicago Press.
- 2006: *Constructions at work. The nature of generalization in language*. Oxford: Oxford University Press.
- HOCKETT, CHARLES F. 1958: *A course in modern linguistics*. New York: The Macmillan Company.
- 1970: *The state of the art*. Toinen painos. The Hague: Mouton.
- HOFFMANN, THOMAS – TROUSDALE, GRAEME (toim.) 2013: *The Oxford handbook of construction grammar*. Oxford: Oxford University Press.
- HOFSTADTER, DOUGLAS R. 2001: Epilogue. Analogy as the core of cognition. – Dedre Gentner, Keith J. Holyoak & Boicho K. Kokinov (toim.), *The analogical mind. Perspectives from cognitive science* s. 498–538. Cambridge: The MIT Press.
- HOLYOAK, KEITH J. – GENTNER, DEDRE – KOKINOV, BOICHO N. 2001: Introduction. The place of analogy in cognition. – Dedre Gentner, Keith J. Holyoak & Boicho K. Kokinov (toim.), *The analogical mind. Perspectives from cognitive science* s. 1–19. Cambridge: The MIT Press.
- HOUSEHOLDER, FRED W. 1971: *Linguistic speculations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- ITKONEN, ESA 2005: *Analogy as structure and process. Approaches in linguistics, cognitive psychology and philosophy of science*. Amsterdam: John Benjamins.
- 2011: Konstruktiokielioppi ja analogia. – *Virittäjä* 115 s. 600–605.
- IWATA, SEIZI 2008: *Locative alternation. A lexical-constructional approach*. *Constructional Approaches to Language* 6. Amsterdam: John Benjamins.
- JÄÄSKELÄINEN, ANNI 2013: *Todisteena äänen kuva. Suomen kielen imitatiivikonstruktiot*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.
- KAY, PAUL 2013: The limits of (construction) grammar. – Thomas Hoffmann & Graeme Trousdale (toim.), *The Oxford handbook of construction grammar* s. 32–48. Oxford: Oxford University Press.
- KOTILAINEN, LARI 2007: *Konstruktioiden*

- den dynamiikkaa*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19645/konstruk.pdf?sequence=2>.
- LAHIRI, ADITI 2000: Introduction. – Aditi Lahiri (toim.), *Analogy, levelling, markedness. Principles of change in phonology and morphology* s. 1–14. Berlin: Mouton de Gruyter.
- LAKOFF, GEORGE 1987: *Women, fire, and dangerous things. What categories reveal about mind*. Chicago: The University of Chicago Press.
- LEINO, ANTTI 2007: *On toponymic constructions as an alternative to naming patterns in describing Finnish lake names*. *Studia Fennica Linguistica* 13. Helsinki: Finnish Literature Society.
- MIDDLETON, G. 1892: *An essay on analogy in syntax*. London: Longmans, Green, and Co.
- ONIKKI-RANTAJÄÄSKÖ, TIINA 2001: *Sarjossa. Nykysuomen paikallissijaiset olotilanilmaukset kielen analogisuuden ilmentäjinä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 817. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SKOUSEN, ROYAL 1989: *Analogical modeling of language*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- TOMASELLO, MICHAEL 2003: *Constructing a language. A usage-based theory of language acquisition*. Cambridge: Harvard University Press.
- VIHMAN, MARILYN M. – KEREN-PORTNOY, TAMAR (toim.) 2013: *The emergence of phonology. Whole-word approaches and cross-linguistic evidence*. Cambridge: Cambridge University Press.
- WHEELER, BENJAMIN IDE 1887: *Analogy and the scope of its application in language*. *Studies in classical philology* No. II. Ithaca, N.Y.: Published by the [Cornell] University & John Wilson and Son.
- WINTERS, MARGARET E. 1988: *Cognitive grammar and Kurylowicz's laws of analogy*. L.A.U.D. A226. Duisburg: Universität Duisburg Gesamthochschule.
- ZIEMER, HERMANN 1883: *Junggrammatische Streitzüge im Gebiete der Syntax*. Zweiter Abschnitt. Das psychologische Moment in der Bildung syntaktischer Sprachformen s. 29–158. Toinen painos. Colberg: C. F. Post'sche Buchhandlung.
- ÖSTMAN, JAN-OLA – FRIED, MIRJAM 2004: Historical and intellectual background of construction grammar. – Mirjam Fried & Jan-Ola Östman (toim.), *Construction grammar in a cross-language perspective* s. 1–10. *Constructional Approaches to Language* 2. Amsterdam: John Benjamins.
- 2005: The cognitive grounding of construction grammar. – Jan-Ola Östman & Mirjam Fried (toim.), *Construction grammars. Cognitive grounding and theoretical extensions* s. 1–13. *Constructional Approaches to Language* 3. Amsterdam: John Benjamins.